

**PODSTAWA PROGRAMOWA WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO
DLA PRZEDSZKOLI, ODDZIAŁÓW PRZEDSZKOLNYCH W SZKOŁACH
PODSTAWOWYCH ORAZ INNYCH FORM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO**

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego wskazuje cel wychowania przedszkolnego, zadania profilaktyczno-wychowawcze przedszkola i innych form wychowania przedszkolnego oraz efekty realizacji zadań w postaci celów osiąganych przez dzieci na zakończenie wychowania przedszkolnego.

Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest poprzez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji.

Do zadań przedszkola, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej i innych form wychowania przedszkolnego należy:

- 1) wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka poprzez fachową organizację warunków sprzyjających nabywaniu doświadczeń w fizycznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym obszarze jego rozwoju;
- 2) wspieranie aktywności dziecka podnoszącej poziom integracji sensorycznej i umiejętności korzystania z rozwijających się procesów poznawczych;
- 3) zapewnienie prawidłowej organizacji warunków sprzyjających nabywaniu przez dzieci doświadczeń, które umożliwią im ciągłość procesów adaptacji oraz pomoc dzieciom rozwijającym się w sposób nieharmonijny, wolniejszy lub przyspieszony;
- 4) organizowanie zajęć, zabaw i odpoczynku z wykorzystaniem treści adekwatnych do poziomu rozwoju dzieci, ich możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania, z poszanowaniem indywidualnego, naturalnego tempa rozwoju; wspierających indywidualność i oryginalność dziecka, wzmacniających poczucie wartości oraz potrzebę uczestnictwa w grupie;
- 5) organizowanie zajęć rozwijających nawyki i zachowania prowadzące do samodzielności, dbania o zdrowie, sprawność ruchową i bezpieczeństwo;
- 6) organizowanie zajęć z wykorzystaniem treści adekwatnych do intelektualnych możliwości i oczekiwań rozwojowych dzieci, prowadzących do rozumienia emocji, uczuć własnych i innych ludzi oraz zdrowia psychicznego;

- 7) organizowanie zajęć budujących wrażliwość, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności człowieka: mowy, zachowania, ruchu, otoczenia, ubioru, muzyki, tańca, śpiewu, teatru, sztuk plastycznych;
- 8) organizowanie zajęć pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, rozwijających wrażliwość i umożliwiających poznanie wartości oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju dziecka;
- 9) organizowanie zajęć umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowania, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania, prezentowania wytworów swojej pracy;
- 10) organizowanie zajęć prowadzących do poznania wartości i norm społecznych, których źródłem jest rodzina, grupa w przedszkolu, inne dorosłe osoby w otoczeniu dziecka oraz rozwijania zachowań wynikających z wartości możliwych do zrozumienia na tym etapie rozwoju;
- 11) systematyczne uzupełnianie, za zgodą rodziców, realizowanych treści wychowawczych o nowe, wynikające z nagłego pojawienia się w otoczeniu dziecka, sytuacji lub zagrożeń, w tym zagrożeń cywilizacyjnych, takich jak patologiczne zjawiska społeczne, psychologiczna ingerencja mediów w rozwój dziecka, nieodpowiedzialne korzystanie z technologii, ubezwłasnowolnienie reklamą, modą, katastrofy, zdarzenia traumatyczne;
- 12) systematyczne wspieranie i rozwijanie mechanizmów uczenia się prowadzące do osiągnięcia przez dziecko poziomu rozwoju umożliwiającego podjęcie nauki w szkole;
- 13) organizowanie zajęć – zgodnie z potrzebami – umożliwiających dziecku poznawanie kultury i języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym nie dotyczy:

- 1) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawności sprzężone, jeżeli jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność intelektualna w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
- 2) dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na inne niż wymienione w pkt. 1 rodzaje niepełnosprawności, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 127 ust.19 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. poz. ...) oraz jeżeli z indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego wynika brak możliwości realizacji przygotowania do posługiwania się językiem obcym nowożytnym ze względu na

indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka.

Efekty realizacji zadań przedszkola i innych form wychowania przedszkolnego, sformułowane w postaci celów do osiągnięcia przez dzieci na koniec wychowania przedszkolnego.

1. Fizyczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole:
 - 1) zgłasza potrzeby fizjologiczne, samodzielnie korzysta z toalety i wykonuje podstawowe czynności higieniczne;
 - 2) wykonuje czynności samoobsługowe: ubieranie się i rozbieranie, w tym czynności precyzyjne, np. zapinanie guzików, wiązanie sznurowadeł;
 - 3) spożywa posiłki z użyciem sztućców, nakrywa do stołu i sprząta po posiłku;
 - 4) komunikuje potrzebę ruchu, odpoczynku itp.;
 - 5) uczestniczy w zabawach ruchowych, w tym rytmicznych, muzycznych, naśladowczych, z przyborami lub bez nich; wykonuje różne formy ruchu: bieżne, skoczne, z czworakowaniem, rzutne;
 - 6) inicjuje zabawy konstrukcyjne, majsterkuje, buduje, wykorzystując zabawki, materiały użytkowe, w tym materiał naturalny;
 - 7) wykonuje czynności takie jak: sprzątanie, pakowanie, trzymanie przedmiotów jedną ręką i oburącz, małych przedmiotów z wykorzystaniem odpowiednio ukształtowanych chwytów dłoni, używa chwytu pisarskiego podczas rysowania, kreślenia i pierwszych prób pisania;
 - 8) wykonuje podstawowe ćwiczenia utrwalające utrzymanie prawidłowej postawy ciała;
 - 9) wykazuje sprawność ciała i koordynację w stopniu pozwalającym na rozpoczęcie systematycznej nauki czynności złożonych takich, jak czytanie i pisanie.
2. Emocjonalny obszar rozwoju dziecka. Dziecko:
 - 1) rozpoznaje i nazywa podstawowe emocje, próbuje radzić sobie z ich przeżywaniem;
 - 2) szanuje emocje swoje i innych osób;
 - 3) przeżywa emocje w sposób umożliwiający mu adaptację w nowym otoczeniu, np. w nowej grupie dzieci, nowej grupie starszych dzieci, a także w nowej grupie dzieci i osób dorosłych;
 - 4) przedstawia swoje emocje i uczucia, używając charakterystycznych dla dziecka form wyrazu;
 - 5) rozstaje się z rodzicami bez lęku, ma świadomość, iż rozstanie takie bywa dłuższe lub krótsze;
 - 6) rozróżnia emocje i uczucia przyjemne i nieprzyjemne, ma świadomość, że odczuwają i przeżywają je wszyscy ludzie;

- 7) zauważa, że nie wszystkie przeżywane emocje i uczucia mogą być podstawą do podejmowania natychmiastowego działania, panuje nad nieprzyjemną emocją, np. podczas czekania na własną kolej w zabawie lub innej sytuacji;
 - 8) wczuwa się w emocje i uczucia osób z najbliższego otoczenia;
 - 9) dostrzega, iż zwierzęta posiadają zdolność odczuwania, przejawia w stosunku do nich życzliwość i troskę;
 - 10) dostrzega emocjonalną wartość otoczenia przyrodniczego jako źródła satysfakcji estetycznej.
3. Społeczny obszar rozwoju dziecka. Dziecko:
- 1) przejawia poczucie własnej wartości jako osoby i wyraża szacunek wobec innych osób oraz przestrzegając tych wartości, nawiązuje relacje rówieńnicze;
 - 2) odczuwa i wyjaśnia swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej, grupy chłopców, grupy dziewczynek oraz innych grup, np. grupy teatralnej, grupy sportowej;
 - 3) posługuje się swoim imieniem, nazwiskiem, zna swój adres;
 - 4) używa zwrotów grzecznościowych podczas powitania, pożegnania, sytuacji wymagającej przeproszenia i przyjęcia konsekwencji swojego zachowania;
 - 5) ocenia swoje zachowanie w kontekście podjętych czynności i zadań oraz przyjętych norm grupowych; przyjmuje, respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku;
 - 6) nazywa i rozpoznaje wartości związane z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, np. szacunek do dzieci i dorosłych, szacunek do ojczyzny, życzliwość okazywana dzieciom i dorosłym – obowiązkowość, przyjaźń, radość;
 - 7) respektuje prawa i obowiązki swoje oraz innych osób, zwracając uwagę na ich indywidualne potrzeby;
 - 8) obdarza uwagę inne dzieci i osoby dorosłe;
 - 9) komunikuje się z dziećmi i osobami dorosłymi, wykorzystując komunikaty werbalne i pozawerbalne;
 - 10) samodzielnie tworzy relacje z dziećmi i wyraża swoje oczekiwania społeczne wobec innego dziecka, grupy.
4. Poznawczy obszar rozwoju dziecka. Dziecko:
- 1) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;
 - 2) wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą języka mówionego, posługuje się językiem polskim w mowie zrozumiałej dla dzieci i osób dorosłych, mówi płynnie, wyraźnie, rytmicznie, poprawnie wypowiada ciche i głośne dźwięki mowy, rozróżnia głoski na początku i końcu w wybranych prostych fonetycznie słowach;
 - 3) rozpoznaje litery, którymi jest zainteresowane na skutek zabawy i spontanicznych odkryć, odczytuje krótkie wyrazy utworzone z poznanych liter w formie napisów

drukowanych dotyczące treści znajdujących zastosowanie w codziennej aktywności;

- 4) odpowiada na pytania, opowiada o zdarzeniach z przedszkola, objaśnia kolejność zdarzeń w prostych historyjkach obrazkowych, układa historyjki obrazkowe, recytuje wierszyki, układa i rozwiązuje zagadki;
- 5) wykonuje własne eksperymenty językowe, nadaje znaczenie czynnościom, nazywa je, tworzy żarty językowe i sytuacyjne, uważnie słucha i nadaje znaczenie swym doświadczeniom;
- 6) wykonuje własne eksperymenty z rytmem, głosem, dźwiękiem, ruchem, nadając im znaczenie; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce zgodnie z rytmem, tańczy, reaguje na sygnały (muzykowanie), wykonuje lub rozpoznaje melodie i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu (hymn przedszkola), charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości, np. Dnia Babci i Dzień Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne);
- 7) wykonuje własne eksperymenty graficzne farbą, kredką, ołówkiem, mazakiem itp., tworzy proste i złożone znaki, nadając im znaczenie, odkrywa w nich fragmenty wybranych liter, cyfr, kreśli wybrane litery i cyfry na gładkiej kartce papieru, wyjaśnia sposób powstania wykreślonych, narysowanych lub zapisanych kształtów, przetwarza obraz ruchowy na graficzny i odwrotnie, samodzielnie planuje ruch przed zapisaniem, np. znaku graficznego, litery i innych w przestrzeni sieci kwadratowej lub liniatury, określa kierunki i miejsca na kartce papieru;
- 8) czyta obrazy, wyodrębnia i nazywa ich elementy, nazywa symbole i znaki znajdujące się w otoczeniu, wyjaśnia ich znaczenie;
- 9) wymienia nazwę swojego kraju i jego stolicy, rozpoznaje symbole narodowe (godło, flaga, hymn), nazywa wybrane symbole związane z regionami Polski ukryte w podaniach, przysłowiach, legendach, bajkach (np. o smoku wawelskim), orientuje się, że Polska jest jednym z krajów Unii Europejskiej;
- 10) wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;
- 11) klasyfikuje przedmioty według: wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układa przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarza układy przedmiotów i tworzy własne, nadając im znaczenie, rozróżnia podstawowe figury geometryczne (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt);
- 12) eksperymentuje, szacuje, przewiduje, dokonuje pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but;
- 13) określa kierunki i ustala położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżnia stronę lewą i prawą;
- 14) przelicza elementy zbiorów w czasie zabawy, prac porządkowych, ćwiczeń i wykonywania innych czynności, posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi, odczytuje cyfry oznaczające liczby od 0 do 10, eksperymentuje

- z tworzeniem kolejnych liczb, wykonuje dodawanie i odejmowanie w sytuacji użytkowej, liczy obiekty, odróżnia liczenie błędne od poprawnego;
- 15) posługuje się w zabawie i w trakcie wykonywania innych czynności pojęciami dotyczącymi następstwa czasu (np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem), w tym nazwami pór roku, nazwami dni tygodnia i miesięcy;
 - 16) rozpoznaje modele monet i banknotów o niskich nominałach, porządkuje je; rozumie, do czego służą pieniądze w gospodarstwie domowym;
 - 17) posługuje się pojęciami dotyczącymi zjawisk przyrodniczych (np. tęcza, deszcz, burza, opadanie liści z drzew, sezonowa wędrówka ptaków, kwitnienie drzew, zamarzanie wody); dotyczącymi życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym, korzystania z dóbr przyrody, np. grzybów, owoców, ziół;
 - 18) podejmuje samodzielną aktywność poznawczą, np. oglądanie książek, zagospodarowywanie przestrzeni własnymi pomysłami konstrukcyjnymi, korzystanie z nowoczesnej technologii itd.;
 - 19) wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód.
5. W zakresie języka obcego nowożytnego. Dziecko:
- 1) rozumie bardzo proste polecenia i reaguje na nie;
 - 2) uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych;
 - 3) używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności;
 - 4) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie;
 - 5) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami.
6. W zakresie języka mniejszości narodowej i etnicznej. Dziecko:
- 1) wie, do jakiej wspólnoty narodowej lub etnicznej należy;
 - 2) uczestniczy w zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 3) rozumie proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej i reaguje na nie;
 - 4) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w języku mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 5) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej;
 - 6) zna godło (symbol) swojej wspólnoty narodowej lub etnicznej.

7. W zakresie języka regionalnego – kaszubskiego. Dziecko:
- 1) rozumie bardzo proste polecenia w języku regionalnym – kaszubskim – i reaguje na nie;
 - 2) uczestniczy w zabawach, np. ruchowych, językowych, muzycznych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych prowadzonych w języku regionalnym – kaszubskim;
 - 3) używa wyrazów i zwrotów w języku regionalnym – kaszubskim, mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności;
 - 4) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie w języku regionalnym – kaszubskim;
 - 5) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych w języku regionalnym – kaszubskim, gdy są wspierane, np.: obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
 - 6) wie, że należy do wspólnoty pomorskiej i/lub kaszubskiej;
 - 7) zna godło wspólnoty kaszubskiej.

Warunki i sposób realizacji

1. Zgodnie z zapisami dotyczącymi zadań przedszkola i innych form wychowania przedszkolnego nauczyciele organizują zajęcia wspierające rozwój dziecka. Wykorzystują do tego każdą sytuację i moment pobytu dziecka w placówce, czyli tzw. zajęcia kierowane i niekierowane. Wszystkie doświadczenia dzieci płynące z organizacji wewnętrznej pracy placówki stanowią składowe realizacji programu wychowania przedszkolnego. Ważne są zatem zajęcia kierowane, jak i czas spożywania posiłków, czas przeznaczony na odpoczynek i charakter tego odpoczynku, uroczystości przedszkolne, wycieczki, ale i ubieranie, rozbieranie. Bardzo ważna jest samodzielna zabawa.
2. Przedstawione w podstawie programowej naturalne obszary rozwoju dziecka wskazują na konieczność uszanowania typowych dla tego okresu potrzeb rozwojowych, których spełnieniem powinna stać się dobrze zorganizowana zabawa, zarówno w budynku przedszkola, jak i na świeżym powietrzu. Naturalna zabawa dziecka zawsze wiąże się z doskonaleniem motoryki i zaspokojeniem potrzeby ruchu, dlatego organizacja zajęć na świeżym powietrzu powinna być elementem codziennej pracy z dzieckiem w każdej grupie wiekowej.
3. Nauczyciele, organizując zajęcia kierowane, biorą pod uwagę możliwości dzieci, ich oczekiwania poznawcze i potrzeby wyrażania swoich stanów emocjonalnych, komunikacji oraz chęci zabawy. Wykorzystują każdą naturalnie pojawiającą się sytuację edukacyjną prowadzącą do osiągnięcia dojrzałości szkolnej. Sytuacje edukacyjne wywołane np. oczekiwaniem poznania liter skutkują zabawami w ich rozpoznawaniu. Jeżeli dzieci w sposób naturalny są zainteresowane zabawami prowadzącymi do ćwiczeń czynności złożonych takich jak rachowanie, czytanie, a nawet pisanie, nauczyciel przygotowuje dzieci do wykonywania tychże czynności zgodnie z fizjologią i naturą pojawiania się tychże procesów.

4. Przedszkole, oddział przedszkolny w szkole podstawowej i inne formy wychowania przedszkolnego są miejscem do zabaw, które prowadzą do poznania alfabetu liter drukowanych, choć nie każde dziecko będzie zainteresowane faktyczną znajomością ich wszystkich. Zabawa rozwija w dzieciach oczekiwania poznawcze w tym zakresie i jest najlepszym rozwiązaniem metodycznym, które sprzyja rozwojowi dzieci. Zabawy przygotowujące do nauki pisania liter prowadzić powinny jedynie do optymalizacji napięcia mięśniowego, ćwiczeń planowania ruchu przy kreśleniu znaków o charakterze literopodobnym, ćwiczeń czytania liniatury, wodzenia po śladzie i zapisu wybranego znaku graficznego, który dziecko indywidualnie pragnie już zapisać. W trakcie wychowania przedszkolnego dzieci nie uczą się czynności złożonych całą grupą jednocześnie, przygotowują się natomiast do nauki czytania i pisania oraz uczestniczą w procesie alfabetyzacji.
5. Nauczyciele badają, diagnozują, obserwują dzieci i twórczo organizują przestrzeń ich rozwoju, włączając do zabaw i doświadczeń przedszkolnych potencjał tkwiący w dzieciach oraz ich zaniepokojenie elementami otoczenia.
6. Współczesny przedszkolak funkcjonuje w dynamicznym, szybko zmieniającym się otoczeniu, stąd przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego powinny stać się miejscem, w którym dziecko otrzyma pomoc w jego rozumieniu.
7. Organizacja zabawy, nauki i wypoczynku oparta jest w placówce przedszkolnej na rytmie dnia, czyli powtarzających się systematycznie fazach, które pozwalają dzieciom na stopniowe zrozumienie pojęcia czasu i organizacji, dają poczucie bezpieczeństwa i spokoju, zabezpieczają zdrowy rozwój.
8. Pobyt w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej i innych formach wychowania przedszkolnego jest czasem wypełnionym zabawą, która pod okiem specjalistów tworzy pole doświadczeń rozwojowych budujących dojrzałość szkolną. Nauczyciele zwracają uwagę na konieczność tworzenia stosownych nawyków ruchowych u dzieci, które będą niezbędne, aby rozpocząć naukę w szkole, a także na rolę poznawania wielozmysłowego. Szczególne znaczenie dla budowy dojrzałości szkolnej mają zajęcia rytmiki, które powinny być prowadzone w każdej grupie wiekowej oraz gimnastyki, ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń zapobiegających wadom postawy.
9. Nauczyciele systematycznie informują rodziców o postępach w rozwoju dzieci, zachęcają do współpracy w realizacji programu wychowania przedszkolnego, przygotowują diagnozę dzieci, które w danym roku rozpoczynać będą naukę w szkole.
10. Aranżacja przestrzeni wpływa na aktywność wychowanków, dlatego proponuje się takie jej zagospodarowanie, które pozwoli dzieciom na podejmowanie różnorodnych form działania. Wskazane jest zorganizowanie stałych i czasowych kącików zainteresowań. Jako stałe proponuje się kąciki: czytelniczy, konstrukcyjny, artystyczny, przyrodniczy; czasowe – związane z realizowaną tematyką, świętami okolicznościowymi, specyfiką pracy placówki.

11. Elementem przestrzeni są także zabawki, pomoce dydaktyczne, wykorzystywane w motywowaniu dzieci do podejmowania samodzielnego działania, odkrywania zjawisk, odkrywania zachodzących procesów, utrwalania zdobytej wiedzy i umiejętności, inspirowania do planowania i realizowania własnych eksperymentów. Istotne jest, aby każde dziecko miało możliwość korzystania z nich bez nieuzasadnionych ograniczeń czasowych.
12. Elementem przestrzeni w przedszkolu są miejsca przeznaczone na odpoczynek dzieci z wyposażeniem takim jak leżak, materac, mata, poduszka, a także innym dogodnym dla dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
13. Zaleca się, aby estetyczna aranżacja wnętrza umożliwiała celebrowanie posiłków (kulturalne, spokojne ich spożywanie połączone z nauką posługiwania się sztucami), a także możliwość wybierania potraw przez dzieci (walory odżywcze i zdrowotne produktów), a nawet ich komponowania.
14. Aranżacja wnętrza powinna umożliwiać dzieciom podejmowanie czynności użytecznych, np. prac porządkowych po i przed posiłkami, po zabawie.

